

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

De Perfectionibvs Moribvsqve Divinis Libri XIV

Lessius, Leonardus

Antverpiae, 1620

Cap. VIII. De gubernatione per motum cælorum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-46817](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-46817)

humani vultus inieciſſet. Omitto damna, quæ ſatis ac frugibus à locuſtis, vermibus, aliifque viliffimis animalculis ſæpè irrogantur, niſi Deus auerteret. Omitto quæ inferrentur ab hominibus, præſertim impiis in pietatis cultores, niſi ſingulari Dei diſpoſitione impedirentur. Exempla habemus in Dauide, quem torannis Saul cum ſuis eſt perſecutus, magno quidem terrore & afflictione Dauidis, ſed irritò conatu, Deo miris modis ipſum protegente. Porrò Dauid typos eſt iuſtorum, Saul impiorum & perſecutorum. Quòd hæc & ſimilia mala hominibus impendentia à cauſis explicatis impediuntur & auertantur, ipſius providentiſſimæ curæ, qua genus noſtrum fouet & protegit, & ſingulos (quantum decet dulciſſimum parentem omnium) tuetur & cuſtodit, vt ad ſalutem æternam adſpirent, deputandum eſt, eiſque gratiæ pro his omnibus referendæ.

CAPVT VIII.

De gubernatione per motum calorum.

- 43 **S**EXTVS actus gubernationis eſt, *calorum motio*. Per hæc enim totam naturam corporalem maxima ex parte gubernat; in qua motione quatuor potiſſimum ſunt conſideranda: velocitas, varietas, æquabilitas, effectus. *Velocitas* eſt pænè incomprehenſibilis: nam ſol, iuxta Aſtronomos, ſingulis horis plus quàm vndecies centena millia milliariū peragit. Vna verò ſtella ſphæ-
ræ octauæ circa Æquinoctialem, eorundem Aſtronomorum iudicio, vna hora percurrit ſupra 42. milliones milliariū, quantum videlicet eques quotidie 40. milliaria percurrere, annis bis mille nongentis vix conficeret, quanta igitur ſupremæ ſphære mobilis erit pernicitas? Nam hæc incomparabiliter eſt altior, cum Aſtronomi demonſtrent duos calos inter illam & octauam intercedere.
- 44 *Varietas* quoque eſt mira: ſinguli enim planetarum orbes, ſuos habent peculiareſ motus, tardiores vel celeriores, ſuifque temporibus & momentis conſtitutis ambitus ſuos peragunt: & cum ſinguli ſuo nutu ab Occidente tendant in Orientem, nihilominus à primo Mobili rapiuntur omnes quaſi in contrarium, nimirum ab Oriente in Occidentem. hic tamen raptus proprios illorum motus non impedit nec perturbat; ſed optimè cum illis ita con-
temperatur, vt vno tantum motu cieri videantur. Omitto quæ de motibus planetarum in epicyclis, de motu octauæ ſphære pro-
prio;

prio, & de motu trepidationis dici possent: & utrū planetæ propriū impetum habeant quo ex Occidente concitētur, an solū ita moueri videantur, quōd magis vel minū à sphaera suprema rapiantur. Satis sit hanc rationem in motuum cælestium esse adē admirabilē, vt hæcenus nullum ingeniū eius modos & mensuras assequi potuerit.

Æquabilitas est prorsus admiranda; nulla enim tot sæculis anomolia est notata; sed semper eodem tenore, & pari celeritatis mensura procedunt. Et quāuis planetæ videantur habere interdum motus inæquabiles ratione epicyclorum, & maioris vel minoris elationis supra terram; tamen hæc non est vera inæquabilitas, sed solū respectu centri terræ. Nam & ipsi epicycli semper eadem velocitate circa centrum suum, & orbis deferentes circa suum æquabiliter gyranur, nullo vñquam tempore vel ad momentum quiescunt, nullo velocius aut tardius procedunt; sed eodem tenore, eadem semper pernigitate circumuolant.

*Calorum
motus non
esse ab An-
gelis, sed à
diuina po-
tencia im-
mediatè.*

Hinc meritò alicui videri possint isti motus non per Angelos (et si magni Auctores aliter senserint) sed à solo Deo immediatè regi, & in ea exactissima æquabilitate conseruari. Nam præterquam quōd ad vniuersalem mundi gubernationem pertineat, quā proximè à causa vniuersali ad omnia pertinente, non à particularibus & restrictis pendere par est. Quomodo tam immensæ vastitatis corpora ab Angelis valdè limitatas in orbe vires habentibus, per tot sæcula torqueri possunt; præsertim tam incomprehensibili velocitate, & tam stupenda æquabilitate? Sanè sicut Angelus vnus, vel etiam plures (si tamen pauci sint) non possunt elementa loco mouere, & primariās orbis partes confundere; sic credibile est non posse calos, qui incomparabiliter sunt maiores, tanta celeritate impellere. Si enim sol tanto impetu ferretur iuxta terram, quanto fertur in suo orbe; breuissimo tempore tota terra & mare instar pulueris distraherentur & dissiparentur in auras, vt quiuis ex tractu aeris, quem globus tormento impulsus efficit, colligere potest. Et quāuis ille motus tot millionibus milliorum absit ab hoc orbe elementari, tanta tamen est illius vis, vt immensam sphaeram ætheris secum rapiat, & vt multi sentiunt, etiam mare vniuersum. Non videtur ergo dubitandum, quin à maxima aliqua vi impellente, quæ Angelicæ naturæ superet conditionem, procedat. Accedit, quōd Angelus iste deberet esse assiduè quasi affixus suo orbi, & summè intentus, vt eadem semper celeritate impellar. Vnde nec posset pro arbitrio adire cælum empyreum, aut visitare homines

in terris, aut vllius alterius rei administrationem suscipere, sed semper deberet manere affixus suæ rotæ: quæ sanè non videntur consentanea illorum felicissimæ libertati, & liberrimæ felicitati. Præterea, Angelus non potest se diffundere per totam spheram, & totam vim suam applicare, sed solum alicui particulæ, verbi gratia, quantum est spatium vnius oppidi, aut multò minus. at non est consentaneum, tantam molem concitari tam exiguo & angusto impetu, sed oportet imperum esse diffusum per totum certa proportione; vt sicut singulæ partes mouentur pro ratione sui situs, ita & congruum impetum suscipiant. Si enim tota terra vel totum mare in orbem raprandum esset, non conueniret impetum fieri dumtaxat in exiguam particulam, quanta est vola manus humanæ; sed in totam fieri oporteret, vt suauius & absque conuulsione partium motus fiat. Denique, si Angeli cælestes orbis circumagunt, in potestate eorum esset illos sistere, quod non videtur consonum verbis Domini Iob 38. *Concentum cæli quis dormire facies?* id est, quis sistet? quasi dicat, nemo præter me id potest. Item in eorum potestate esset, celerius vel tardiùs mouere, & ita totum mundum facillè possent turbare; vnde etiam grauissimo præcepto deberent esse obstricti, vt summam curam adhibeant, ne vniquam vllus sit defectus, nulla inæqualitas, nulla maior minorve concitatio. Est enim res maximi momenti, vnde salus rerum inferiorum pender. Omitto alia quæ in hanc sententiam adferri possent.

47 Itaque valde rationi consentaneum est, vt motus isti tam admirandi, tantæ potentie, & tam vniuersales effectus habentes, à solius Dei omnipotenti manu immediatè pendeant: Angelorum ministerio potissimùm in ipsis hominibus protegendis & dirigendis vt salutem assequantur, & in ferocia dæmonum saluti humanæ insidiantium compescenda vtitur. Vnde Apostolus ad Hebr. i. dicit: *Nõne omnes sunt administratores spiritus, in ministerium missi propter eos, qui hereditatem capient salutis?* Deinde etiam in aliis rebus inferioribus, quæ instabilitatē vel interitui obnoxie, moderandis, vt & earum species continuentur, & ita procedant, vt hominum vltibus, correctioni vel eruditioni congruit.

Angelorū ministerio quibus in rebus vtiatur Deus

48 *Effectus* cælestium motuum sunt omnes pænè corporales motus, & mutationes rerum, quæ in hoc mundo elementari fiunt. Excipio illos motus qui à libero arbitrio, & aliquos qui ab imaginatione animantium pendent, quamuis & hõrum multi etiam in illos motus, veluti in causas, etsi non cogentes, tamen inclinantes, referri possint.

Effectus cælestium motuum.

B b

possint.

possint. Ab illis igitur proueniunt venti & turbines, tonitrua & fulmina, niues & grandines, nubes & pluuia, aestus & frigora, siccitates & inundationes, salubres aurae & pestilentes; tot incendia & phasmata in sublimi, tot colores & picturæ in nubibus. In mari agitatiō illa, qua instar uiuentis assidue se totum nunc in hanc, nunc in illam partem in immenso alueo suo se commouet: præter infinitas tempestates, quibus usque ad imum barathri dehiscere, & mox ad nubium celsitudinem assurgere videtur. In terra tot exustiones & subterranei ignes, tot tremores, tot conclusi spiritus mugitus, & erumpentis horreni fragores; tot fontes & flumina (hec enim duo nisi aqua pluuia vel niuali per altiora loca colata non perpetuantur;) tot silua & loca deserta. Item omnia quæ in terræ visceribus gignuntur; tot nimirum abstrusæ opes, tanta vis auri & argenti, tanta stanni, æris, ferri ac plumbi, & gemmarum omne genus. Et quamuis omnino credibile sit, hæc ab initio fuisse à Deo suis locis condita, tamen non videtur dubitandum, quin vi caelestium corporum ibidem possint succrescere & augeri, materia vicina & intermixta sensim in illam naturam excocta. Experientia enim constat, latomias longi temporis progressu à natura recitari, & vicina lapidescere. Omitto innumera alia quæ cæcis illis latebris nascuntur; qualia sunt, sulphur, alumè & sal, chrysolita & stibium, chalcantem & arsenicum, lithargyrum & hydrargyrum, subrica & lithanthrax, & alia id genus plurima, quæ magnum in vita humana, præsertim ad medicamina usum obtinent. Præter hæc, assidua & irrequieta noctis & diei, æstatis & hiemis, veris & autumnus alternatio & constans vicissitudo proximè ab illo motu pender.

*Quantas
mutationes
inducat solis
obliquatio.*

Admirabile prorsus est diuinæ prouidentie ingenium, modicam illam solis obliquationem, qua singulis diebus ferè vno gradu sub Zodiaco, motu proprio ex Occidente in Orientem retrocedit, tantas ubique terrarum facere mutationes, & in omni regione (maximè extra Tropicos) quatuor illa anni inducere tempora, ver, æstatem, hiemem, autumnum. Cùm enim sol illo suo motu ad signa borealia adreperit, tempus vernum in omnibus versus boream regionibus inducit, & omnia hieme emortua incipiunt excitari, reuiescere, & quodammodò hilarescere; & quò tendit ulterius versus tropicum borealem, eò magis omnia crescent & perficiuntur, aucto radiorum calore: non quòd sol tunc sit vicinior terris, cùm iudicio Astronomorum multò longius tunc absit quàm hieme; sed quia directioribus radiis loca illa adspicit,

spicit, seu quia radorum directior fit reflexio. Rursus cum à signis Borealibus cœperit recedere, & radiis obliquioribus terras nostras spectare, sensim ea quæ apud nos ex terra nascuntur, incipiunt languescere, & virorem suam vigoremque amittere. Sed e contrario in parte Australi omnia incipiunt reuiuiscere, virescere, crescere, idque eò magis & magis, quò sol versus illas oras magis accedit. Itaque cum apud nos est æstas, apud illos est hiems; cum apud nos autumnus, apud illos ver. Consideranda hic est mira vis solis, cuius solus aspectus nunc directior, nunc obliquior, tantam inducit varietatem, quantam videmus inter æstatem & hiemem. Quid hieme tetrius? omnia horrida, mortua, aspera, gelu & torpore obfusa. Quid æstate pulchrius, amœnitas, vitalius? omnia virent, florent, rident, vigent, & externa specie lætitiæ quadam gestire videntur. Si tantas mutationes, tamque diuersum statum rebus inuehit modica solis huius corporis in mortalium & peccatorum ministerium conditi accessio & declinatio, quantam inducet Sol iustitiæ, cum electis suis præsentem se exhibuerit, & clarè lucere cœperit, nubilo huius mortalitatis discusso, & hieme præsentis sæculi exacta? Tunc *iustus sicut palma florebit in domo Domini*, & sicut cedrus Libani exaltabitur. tunc omnes iusti sicut quidam soles splendebunt in regno Dei. Sed quamuis hiems nostra deformis sit ad aspectum, non tamen idcirco inutilis. recipit enim se calor & spiritus ab externis ad interiora, à circumferentia ad centrum, ibique se constipans & corroborans, humorem colligit & concoquit, ut suo tempore foras in foliorum & flosculorum ornamenta, & fructuum delicias se effundat: adeò ut sine hiemis aliqua asperitate, verna amœnitas & æstiuæ opes constare vix queant. Sic quoque etiam vita hæc aspera & grumosa homini, cuius conuersatio in cælis est, videri possit, tamen summam utilitatem continet. Cum enim mens huius vitæ calamitatibus tamquam hiemis frigoribus repercussa & afflictæ fuerit, desertis externis ad interiora se colligit, ibique humorem diuinæ gratiæ attrahit, quem in bonorum operum decora, in virtutum ornamenta, & in fructu vitæ æternæ expendat. Vnde sicut quò sæuiores sunt hiemes & diuturniores, eò lætiores æstates & frugum maior vbertas: ita quò vitæ huius afflictiones sunt diuturniores & maiores, eò maior erit gloria in regno Dei.

Analogia inter solem & Christum.

psalm. 91.
Dani. 12.
Math. 13.
Hiems utilitas.

Analogia inter hiemem & afflictiones huius vitæ.

Deniq; cœlorum conuersio causa est omnibus uiuentibus, animantibus pariter & plantis, herbis & arboribus, bestis & hominibus,

ortus, accretionis & status perfecti: in multis etiam decretionis & interitus naturalis; aliter tamen & aliter. Nam ortus, accretionis & perfectionis est causa vi sua & per se, dum calore caelesti & superno influxu viuentia fecundat, fouet, laborat: decretionis & interitus ex euentu; vel quia viuificum solis astrum abducit, vel quia ardore solis humorem reru sensim absumit, easque arefacit.

Ex his constat Primò, Diuinam prouidentiam motu caelesti generatim hunc mundum inferiorem, & omnia corporalia quae illo continentur, gubernare, ortus & interitus vicissitudines efficere, rerum species perpetuare, viuentium omnium vitas suis aetatibus & accessibus prouehere, distinguere, definire; denique omnes ordinarias mutationes rerum & temporum inducere.

Dico *ordinarias*: quia multa saepe praeter vel supra communem rerum cursum & causarum naturalium ordinem eueniunt, quae diuina prouidentia per Angelos bonos vel malos fieri iubet aut permittit, exigentibus id hominum meritis vel demeritis; vel quia ita congruit eorum exercitationi. Sic inductus orbi cataclysmus, sic pluit ignem sulphureum in Pentapolim, sic Mare rubrum diuisum iter praebuit Israëlitico populo, sic terra dehiscens absumpsit Dathan & Abiron cum tabernaculis & familiis suis, sic igne caelesti duo quinquagenarij cum quinquagenis militibus sub Elia absumpti, sic saepe tempestates terra marique excitantur; sic interdum fulmina, grandines, imbres, venti, terrae motus. Denique hoc modo innumera alia & olim facta sunt, & quotidie fiunt, & fient usque ad extremam mundi catastrophem.

Secundò, Si motus caelorum susteretur, sensim haec inferiora praefertim viuentia contabescerent, & in sua elementa soluerentur. Nam quibus sol assidue incumberet, ea exurerentur, vel omnino arefcerent, & omni penitus humore absumpto tandem nihil nisi terrena eorum portio remaneret. Si valde oblique, vt hieme, ea aspiceret, frigore assiduo calor vitalis extingueretur. Si medio quodam modo, vt verno tempore, putrescerent humores, debili calore eos non valente concoquere; quod maxime accideret in herbis, frugibus, & omnibus aliis quae ex terra crescunt. Homines quoque & bruta animantia paucis annis extinguerentur, nec possent diu vitam prorogare, partim ob causam dictam, partim ob alimenti defectum, terra nihil reddente, partim ob aeris & aquarum corruptionem & pestilentem affectum, cessante ventorum flatu & agitatione omni, per quam noxa illa solet impediri. Argumento sunt aquae subter-

Gen. 7.
Gen. 19.
Sap. 18.
Exod. 14.
Num. 16.
4. Reg. 1.

Inhibito ca-
lorum motu
qua sequen-
tibus.

subterraneis in specubus stagnantes, & spiritus inclusi, qui perspirationis & afflatus inopia pestilentes efficiuntur. Denique saxa, metalla, & gemmæ, quæ firmissima videntur, sensim soluerentur, & in sua principia facefferent. Quidquid enim ex elementis conflatum est, necesse est temporis successu dissolui, tum propter interitum principiorum pugnam, tum ob externam elementorum impressionem, qua & humor naturalis, quo maximè res coaluerunt, absumitur, & naturalis dispositio ac temperies euertitur, aliena & corruptrice qualitate sensim introducta. Vnde etiam aurum & adamantes tempore obscurantur, languescunt, & corrumpuntur; etsi ob longissimum temporis spatium ab hominibus non ita possit animaduerti. Motus autem cælestis temperamenta rerum, & qualitatum quas forma requirit syndromen, magna ex parte tuetur, & noua pereuntibus veteribus, sensim substituit, vt in metallicis fodinis est obseruatum. Quod autem quidam putant, cælesti motu cessante, statim in rebus inferioribus cessaturas omnes actiones & alternationes rerum, omniaque permanfura immota; alienum à veritate cenfeo: quia nulla ratione ostendi potest, vires rerum inferiorum intrinsecam à cælo dependentiam habere. quid enim ignis vt comburat stuppam & ligna iniecta, cum motu locali primi Mobilis? sed ideò tantùm motus iste à Deo institutus est, vt lumen & vis astrorum deferatur circum terram, & ita omnibus communicetur.

55 Tertiò patet, Hunc mundum inferiorem tribus potissimùm mediis & quasi ministris gubernari. Primò, Vi impressa cuique propria: Deus enim singulis rebus vires dedit, partesq; ac membra formauit, prout cuiusque naturæ congruebat. Hæ vires sunt velut instrumentum Dei, quo omnes rerum naturalium actiones cuique rei accommodatas perficit, & ratione cuius ipse auctor est illarum omnium; sicut qui sagittæ impetum ad motum impressit, est auctor illius motus. Secundò, Per motum cælestem, quo solem & salutaria astra adducit & abducit, ortus ac interitus vicissitudinem perficit: omnia nasci, crescere, maturescere facit, & rerum corruptibilium species perpetuat. Tertiò, Per ministerium Angelicum, quo res à diaboli furore, qui eas vel deleret, vel in perniciem hominum conuerteret, tuetur; & multa in rebus præter naturalium causarum ordinem efficit, etsi ad hoc interdum etiam dæmonum opera vtatur. Supererant adhuc aliqui alij Providentiæ actus: nam septimus erat, Illuminatio creaturæ rationalis; octauus, Redemptio; nonus,

Iustificatio, decimus, Iudicium extremum; vndecimus, Remuneratio. Verum de his dicendum in Misericordia & Iustitia.

CAPVT IX.

De fructu considerationis diuinæ providentiæ.

CONSIDERATIO diuinæ providentiæ multos in nobis parit 56
fructus, sed potissimum quatuor insignes. Primò, Magnum
solatium & animi tranquillitatem in ista rerum perturbatione.
Cum enim perpendimus hunc mundum (in quo pleraque casu
potius quam diuina providentiâ euenire, & malitia præualere im-
puneque grassari videtur) tanta providentiâ, tanta ratione & con-
silio gubernari; facillè animos nostros componimus, & in diuina
providentiâ acquiescimus, etiam si impios dominari, pios opprimi,
religionem euerti, & iustitiâ extirpare videamus: nihil enim ho-
rum fieret, nisi Deus singulari nutu permetteret, non permetteret
autem, nisi iustissimæ rationes ei suppeterent, atque adedò nisi me-
lius esset sic permittere quàm impedire. Nec refert quòd grauiâ
inde incommoda, & animarum plurimarum iactura sequatur, quia
etiam ob eam causam meritò dolere debeamus, dolor tamen iste mo-
deratus esse debet, quia placuit Deo ob iustissimas causas sic per-
mittere, qui potens est omnia ista sarcire, & suo tempore ex magnis
malis nouit maiora bona excitare. Quid tristius lapsu generis hu-
mani? & tamen Deus inde tantum bonum elicuit, vt lapsus ille vi-
deatur fuisse optabilis. Et quamuis possint res à Deo melius guber-
nari ad commodum horum vel illorum, non tamen idcirco me-
lius absolute: quia non melius ad vltimum finem, quem supremus
moderator potissimum intendit; qui est perfectio vniuersi, vel po-
tius gloria Dei, seu diuinarum perfectionum manifestatio, quo sine
diuina providentiâ frustrari non potest. Quidquid enim eueperit,
semper ex eo diuina gloria reddetur illustrior.

Nec refert quòd hæc sapientiâ modò in gubernatione mundi 57
non ita appareat; imò Deus tam parcè & tenuiter rebus humanis
miscere se videatur, vt plurimi de Numine & Providentiâ dubitènt:
quia postea suo tempore perspicuè se ostendet, nimirum quando
quidquid modò inordinatum esse permisit, in ordinem rediget,
suoque loco & statui congruo assignabit. Tunc veluti in speculo
cernetur totus humani generis per orbem diffusi decursus, & simul
tota providentiæ ratio, seu gubernandi forma, qua Deus tum ge-
neratim

*Primus fru-
ctus, Ma-
gnam adfert
animo conso-
lationem.*